

INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.166.82

МІСЦЕ УКРАЇНСЬКИХ ВИРОБНИКІВ НА СВІТОВОМУ РИНКУ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Марія Шкурат; Анастасія Михайленко

*Донецький національний університет імені Василя Стуса,
Вінниця, Україна*

Резюме. Присвячено аналізу позицій українських виробників на світовому ринку аграрної продукції. Розглянуто потенціал української аграрної галузі, а також основні виклики та перспективи, які стоять перед українськими виробниками. Проаналізовано основні галузі аграрного сектора України, такі, як зернові культури, овочі та фрукти, молочна та м'ясна продукція, а також рибальство та лісове господарство. Україна має великий потенціал для розвитку цих галузей, особливо за рахунок збільшення попиту на здоров'я та екологічно чисту продукцію. Окрему увагу приділено зовнішньоекономічним відносинам України в агросекторі. Розглянуто основні країни-імпортери та країни-експортери аграрної продукції, з якими співпрацює Україна. Автор статті зазначає, що Україна має значний потенціал для збільшення обсягів експорту своєї аграрної продукції, проте для цього потрібно вирішити низку внутрішніх проблем, таких, як погана інфраструктура та низька якість продукції. Розглянуто питання конкурентоспроможності української аграрної продукції на світовому ринку. Автор статті стверджує, що для підвищення конкурентоспроможності української аграрної продукції необхідно підтримувати прозорі умови конкуренції, залучення нових інвесторів та підтримання існуючих і впровадження міжнародних стандартів у виробництві продукції. Також проведено аналіз змін в аграрній сфері економіки після повномасштабного вторгнення росії до України та наслідки для усієї Європи. Основними проблемами українського аграрного сектора під час війни є: окупація території України, розрив внутрішнього та зовнішнього логістичних ланцюгів, зменшення місткості внутрішнього ринку та падіння купівельної спроможності, зменшення населення України, недостатність ресурсів для сільськогосподарського виробництва, проблеми з робочою силою, розкрадання української сільськогосподарської техніки та продукції. Вітчизняний аграрний сектор потребує підтримки національних та іноземних фондів, організацій та країн. Розглянуто перспективи аграрного сектора в післявоєнній економіці. Зокрема, ключовим фактором розвитку аграрного сектору є людський капітал. Розвиток аграрної освіти та науки, створення стійких логістичних ланцюгів, розвиток регіонального малого та середнього підприємництва, інтеграція конкурентоспроможної продукції на світові ринки, адаптація до клімату, стійке та екологічне сільське господарство, технологічний розвиток та відновлення аграрного сектора.

Ключові слова: агробізнес, урожай, конкурентоспроможність, інвестиції, ринок.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.05.171

Отримано 22.06.2023

UDC 339.166.82

PLACE OF UKRAINIAN PRODUCERS IN THE WORLD MARKET OF AGRICULTURAL PRODUCTS

Mariia Shkurat; Anastasia Mykhaylenko

Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Summary. *The article is devoted to the analysis of the positions of Ukrainian producers on the world market of agricultural products. The article examines the potential of the Ukrainian agricultural industry, as well as the main challenges and prospects facing Ukrainian producers. The article analyzes the main branches of the agricultural sector of Ukraine, such as grain crops, vegetables and fruits, dairy and meat products, as well as fishing and forestry. Ukraine has great potential for the development of these industries, especially due to the increase in demand for health and environmentally friendly products. The article pays special attention to Ukraine's foreign economic relations in the agricultural sector. The main importing and exporting countries of agricultural products with which Ukraine cooperates are considered. The author of the article notes that Ukraine has a significant potential to increase the volume of exports of its agricultural products, but for this, a number of internal problems must be solved, such as poor infrastructure and low quality of products. The article also examines the issue of competitiveness of Ukrainian agricultural products on the world market. The author of the article claims that in order to increase the competitiveness of Ukrainian agricultural products, it is necessary to maintain transparent conditions of competition, attract new investors and support the existing and implementation of international standards in the production of products. An analysis of changes in the agricultural sector of the economy after the full-scale russian invasion of Ukraine and the consequences for the whole of Europe was also carried out. The main problems of the Ukrainian agricultural sector during the war are: the occupation of the territory of Ukraine, the breakdown of the internal and external logistics chain, a decrease in the capacity of the internal market and a drop in purchasing power, a decrease in the population of Ukraine, insufficient resources for agricultural production, problems with the workforce, theft of Ukrainian agricultural machinery and products. The domestic agricultural sector needs the support of national and foreign funds, organizations and countries. The prospects of the agricultural sector in the post-war economy are considered. In particular, the key factor in the development of the agricultural sector is human capital. The development of agricultural education and science, the creation of sustainable logistics chains, the development of regional small and medium-sized enterprises, the integration of competitive products on world markets, adaptation to the climate, sustainable and ecological agriculture, technological development and the restoration of the agricultural sector.*

Key words: *agribusiness, harvest, competitiveness, investment, market.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.05.171

Received 22.06.2023

Постановка проблеми. Активна участь країни у міжнародних економічних відносинах є її визначальним фактором розвитку економіки. За результатами оцінювань глобальної конкурентоспроможності у 2022 році Україна займала 54 позицію зпоміж 137 країн світу. Російсько-українська війна стала переломним моментом не лише для України, а й для всього світу. Ціни на зернові та олійні досягли рекордного рівня. У більшості країн зростання цін на продукти харчування випереджало загальну інфляцію. Наразі основна мета українського бізнесу, влади та суспільства в цілому – вижити та перемогти. Аграрний сектор відіграє важливу роль у досягненні цієї мети: забезпечення діяльності підприємств, підтримання національної економіки, забезпечення базових потреб населення (продукти харчування та інша сільськогосподарська продукція) та забезпечення можливостей зайнятості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дане питання у свої працях розглядали такі журналісти: Євген Солонина, Федір Мешков, Собкевич О. В., Русан В. М., Юрченко А. Д. та такі видання як «Радіо Свобода», «Український Інтерес» та ін.

Метою дослідження. Метою дослідження є аналіз конкурентоспроможності України в аграрній сфері економіки світу.

Постановка завдання. Виходячи з визначеної мети, основне завдання статті полягає у тому, щоб з'ясувати, яке місце займають українські виробники на світовому ринку аграрної продукції.

Виклад основного матеріалу. За 31 рік незалежності Україна пройшла складний шлях економічного становлення та розвитку й довела, що є однією з найбільших аграрних держав світу й має значний потенціал для виробництва та експорту сільськогосподарської продукції. Минулого року Україна була одним із провідних виробників зернових культур, зокрема пшениці, ячменю, кукурудзи, а також соняшнику та ріпаку. Українські виробники також займаються виробництвом м'яса, молока, яєць та інших продуктів харчування.

Україна активно експортує свою сільськогосподарську продукцію до країн ЄС, Азії, Африки та інших регіонів світу. За даними Державної служби статистики України, у 2021 році обсяг експорту сільськогосподарської продукції збільшився на 17,2% порівняно з 2020 роком та склав близько 29 мільярдів доларів США [1].

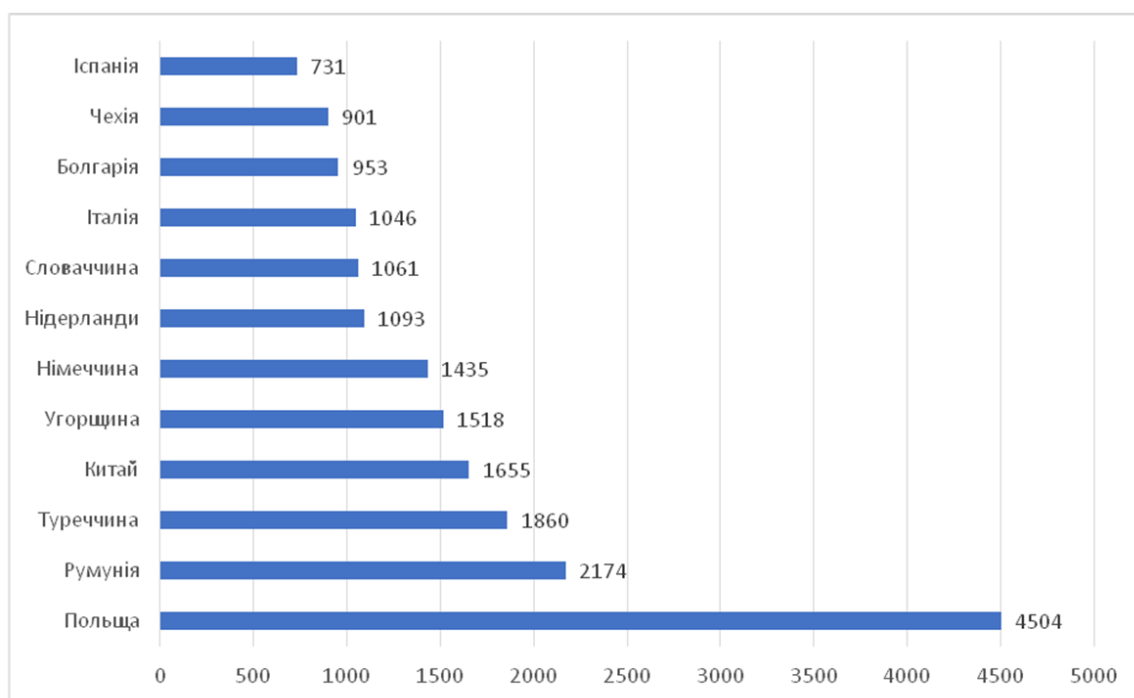

Рисунок 1. Експорт України за країнами світу в 2022, млн USD

У 2021 році провідним торговельним партнером України став Китай. 85% нашого експорту до Китаю становлять залізна руда, кукурудза, металургійна продукція, ячмінь та соняшникова олія. Станом на вересень 2022 року Китай займав четверте місце серед країн-імпортерів української продукції. Це сталося, в основному, через логістичні проблеми та значні втрати в українському металургійному секторі. Натомість країни ЄС – Польща та Румунія – виходять у лідери, на які разом припадає близько 23% українського експорту у 2022 році.

Водночас істотно збільшилася частка постачання українського експорту до таких країн, як Румунія, Угорщина, Словаччина, Болгарія та Молдова, які є географічно близькими сусідами. Транспортування вітчизняної продукції туди відбувається наземними магістралями на західному напрямку з відносно благополучних прикордонних регіонів Закарпаття, Буковини. Покупцями українських товарів зашаються Туреччина, Німеччина, Нідерланди, Іспанія, Чехія [2].

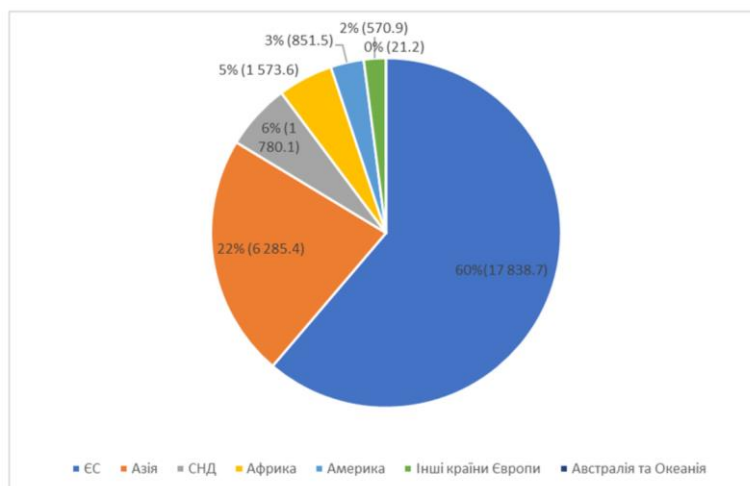

Рисунок 2. Експорт України за регіонами світу 2022 р., млн USD

У 2021 році ЄС був найбільшим партнером України з часткою 41%. Через це відбулося скорочення часток усіх інших регіонів світу на користь ЄС. Частка Азії – 21%, СНД – 13%, Африки – 9%, Америки – 4%.

Другим регіоном у світі за обсягом українського експорту є Азія з часткою 22% за 2022 р. Найважливішими країнами-експортерами України серед країн Азії є Туреччина (\$1,9 млрд), Китай (\$1,7 млрд) та Індія (\$500 млн).

На країни СНД за 2022 р. припадає лише 6% загального українського експорту. Головним напрямком українського експорту до регіону була Молдова (\$619 млн).

На країни Африки припадає лише 5% українського експорту, а найбільшим експортним партнером України в Африці є Єгипет (607 млн дол.). США, Алжир (\$205 млн), Лівія (\$169 млн).

Основними напрямками експорту в регіоні Америки є Сполучені Штати (578 млн дол.) і Канада (79 млн дол.). Америка). Порівняно з Канадою Домініканська Республіка не відстає, експортуючи з України продукції на 65 млн дол. США в 2021 році. Серед країн Латинської Америки найбільшими експортерами були Коста-Ріка (\$37 млн) і Колумбія (\$26 млн) і Мексика (30 млн дол.) [3].

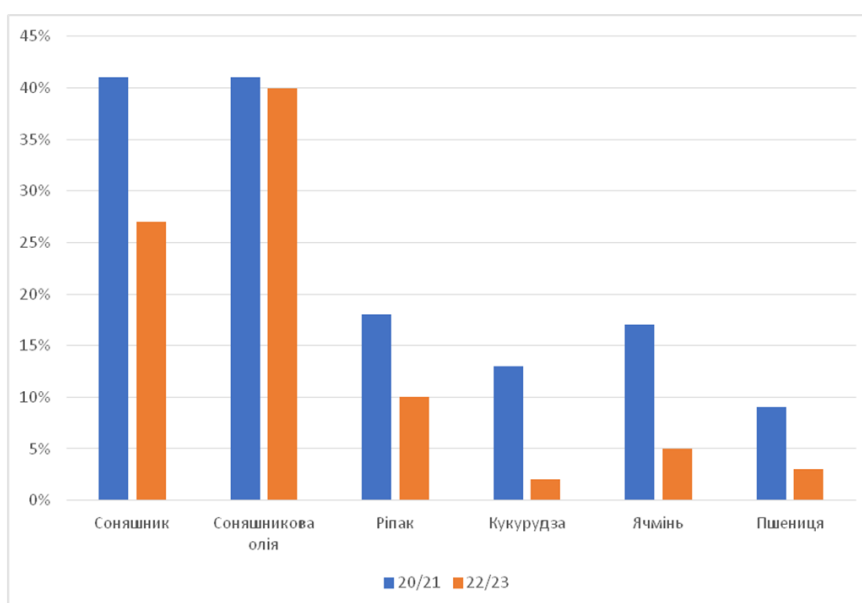

Рисунок 3. Порівняння частки українського експорту у світі (2020–2021/2022–2023 рр.)

Україна увійшла до топ-10 виробників та експортерів зернових і олійних культур, олії та шроту, а також продукції тваринництва. Минулого сезону неврожай у багатьох регіонах світу, спричинений посухою, повенями та ураганами, був компенсований рекордним урожаєм в Україні та низці інших регіонів. Але цього року ситуація змінилася. Через війну позиції України на світовому ринку погіршились як з точки зору виробництва, так і експорту.

Якщо ретельно розглянути аграрний експорт за 2021 рік, серед найпопулярніших експортних продуктів є соняшникова олія:

1. Соняшникова олія – \$5,3 млн.
2. Кукурудза – \$4,8 млн.
3. Пшениця та суміш пшениці й жита – \$3,6 млн.
4. Насіння ріпаку та свиріпи – \$1 млн.
5. Ячмінь – \$0,8 млн.
6. Соєві боби – \$0,7 млн.
7. Олія соєва – \$0,2 млн.

Світові ціни на зерно дещо знизилися після стрімкого зростання у березні 2022 року, проте залишаються досить високими. Також істотно зросли світові ціни на іншу агропродукцію. Для прикладу, індекс продовольчих цін FAO у вересні 2022 р. становив 136.3 п., що на 6% вище, ніж у вересні 2021 р. Водночас ціни на зерно в Україні залишаються низькими через логістичні проблеми, які спричинила війна.

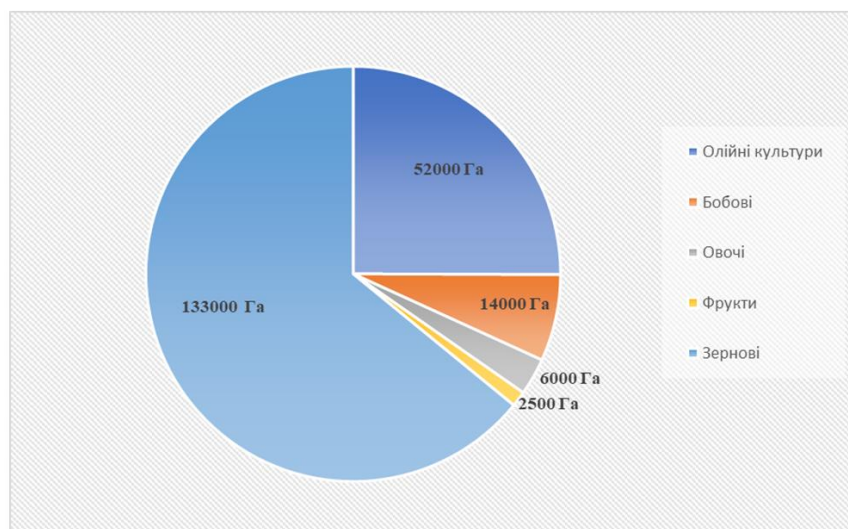

Рисунок 4. Сільськогосподарські землі під органічне виробництво, Га

Станом на 2021 рік в Україні було зареєстровано близько 280 тис. га сільськогосподарських земель під органічним виробництвом. Найбільше землі сконцентровано під зерновими культурами – 133,4 тис. га, або 46% усіх сільгоспземель під органікою. За останні 10 років кількість сільськогосподарських земель під органічне виробництво зросла на 39 тис. га [4].

Українські виробники є конкурентоспроможними на світовому ринку завдяки низьким витратам на виробництво та високій якості продукції. Однак існує низка проблем, які ставлять під загрозу розвиток аграрного сектора в Україні, зокрема низька ефективність виробництва, нестабільна політика уряду, складна фінансова ситуація в галузі та інші.

Під конкурентоспроможністю сільськогосподарської продукції слід розуміти сукупність фундаментальних характеристик, які відрізняють її від інших аналогічних

товарів, причому деякі якісні характеристики належать до ринку монополістичної конкуренції, що дозволяє застосовувати маркетингові дослідження, коригування цінової політики та стимулювання збуту [5].

Конкурентна перевага – це результат конструктивного підприємництва, здатність компанії випереджати своїх конкурентів, результат відмінностей в ефективності діяльності, зумовлених рівнем доходів населення та працівників, здатність залучати та утримувати лояльність споживачів, інновації, що приносять суттєве підвищення ділового успіху, позицію компанії в конкурентній боротьбі, а також є реалізованою ключовою конкурентною перевагою [6].

До шляхів підвищення конкурентоспроможності можна віднести:

- підтримання прозорих умов конкуренції;
- створення належної ринкової інфраструктури;
- залучення нових інвесторів та підтримання існуючих;
- створення кредитних ліній для агропромислових підприємств;
- упровадження міжнародних стандартів у виробництві продукції;
- заохочення до фермерських господарств.

Висновки. Не дивлячись на усі складнощі, з якими стикається Україна, вона впевнено тримає лідерські позиції в експорті аграрної продукції. Вона продовжує працювати над покращенням якості та ефективності виробництва, а також шукати нові ринки збуту своєї продукції. За наявних передумов, український аграрний сектор має потенціал для подальшого розвитку. Для цього необхідно продовжувати вдосконалювати технології виробництва, підвищувати якість продукції, розвивати екологічно чисте виробництво та залучати інвестиції.

Для успішного розвитку аграрного сектора необхідно також підтримувати розвиток інфраструктури, зокрема транспортної та енергетичної, сприяти розвитку науки та інновацій у сільському господарстві, а також вирішувати проблеми земельного законодавства та розвитку ринку землі.

Українські виробники можуть отримати конкурентні переваги на світовому ринку, якщо вони зосередяться на виробництві продуктів високої якості, підтриманні стандартів безпеки та якості, а також використовуватимуть сучасні технології виробництва та маркетингу. Для цього необхідне підтримання уряду, відкритість до іноземних інвестицій та іноземного досвіду, а також підтримання внутрішнього попиту на українську продукцію. Шлях до перемоги та процес відновлення аграрного сектору країни ще попереду, але не варто забувати, що ці виклики створюють не лише труднощі, а й нові можливості.

Conclusions. Despite all the difficulties that Ukraine is facing, it confidently holds a leading position in the export of agricultural products. Ukraine continues to work on improving the quality and efficiency of production, as well as looking for new sales markets for its products. Given the existing conditions, the Ukrainian agricultural sector has the potential for further development. For this, it is necessary to continue to improve production technologies, increase the quality of products, develop environmentally friendly production and attract investments in the industry.

For the successful development of the agricultural sector, it is also necessary to support the development of infrastructure, in particular transport and energy, to promote the development of science and innovation in agriculture, as well as to solve the problems of land legislation and the development of the land market.

Ukrainian manufacturers can gain competitive advantages in the world market if they focus on producing high-quality products, maintaining safety and quality standards, and using modern production and marketing technologies. This requires government support, openness to foreign investment and foreign experience, as well as support for domestic demand for

Ukrainian products. The road to victory and the process of restoring the country's agricultural sector is still ahead, but we should not forget that these challenges create not only difficulties, but also new opportunities.

Список використаних джерел

1. Солонина Є. Українське сільське господарство може витягти з кризи всю економіку. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrainian-apk-can-support-all-economy/31070474.html> (дата звернення: 15.06.2023).
2. Вплив війни на географію та обсяги продажів. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/eksport/eksport-ukraini-2022-vpliv-piv-roku-vijni-na-geografiu-ta-obsagi-prodaziv> (дата звернення: 15.06.2023).
3. Динаміка розвитку українського АПК та експорту за 30 років. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/910-dinamika-rozvitku-ukrayinskogo-apk-ta-eksportu-za-30-rokiv> (дата звернення: 15.06.2023).
4. Сільське господарство України. URL: <https://dlf.ua/ua/silske-gospodarstvo-v-ukrayini/#:~:text=%D0%92%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%8F%D1%8E%D1%87%D0%B8%2090%2D100%20%D0%BC%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%B9%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B2%20%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%BD,%D0%B2%D0%B6%D0%B5%20%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%20%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D1%8C%D0%BA%D0%BE%2050%20%D0%BC%D0%BB%D0%BD> (дата звернення: 15.06.2023).
5. Гринько Х. В. Механізм формування конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на міжнародних ринках: монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2005. 324 с.

References

1. Solonyna Ye. Ukrainske silske gospodarstvo mozhe vytyiahty z kryzy vsiu ekonomiku. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrainian-apk-can-support-all-economy/31070474.html> (accessed: 16 June 2023).
2. Vplyv viiny na heohrafiu ta obsiahy prodazhiv. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/eksport/eksport-ukraini-2022-vpliv-piv-roku-vijni-na-geografiu-ta-obsagi-prodaziv> (accessed: 16 June 2023).
3. Dynamika rozvytku ukrayinskoho APK ta eksportu za 30 rokiv. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/910-dinamika-rozvitku-ukrayinskogo-apk-ta-eksportu-za-30-rokiv> (accessed: 16 June 2023).
4. Silske gospodarstvo Ukrainy. URL: <https://dlf.ua/ua/silske-gospodarstvo-v-ukrayini/#:~:text=%D0%92%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%8F%D1%8E%D1%87%D0%B8%2090%2D100%20%D0%BC%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%B9%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B2%20%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%BD,%D0%B2%D0%B6%D0%B5%20%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%20%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D1%8C%D0%BA%D0%BE%2050%20%D0%BC%D0%BB%D0%BD> (accessed: 16 June 2023).
5. Grinko H. V. (2005). Mechanism formuvannya konkurentospromozhnosti vitchiznyanyh pidpriemstv na mizhnarodnyh rynkah: monografiya [Mechanism of formation of the competitiveness of domestic companies on international markets: monograph], Publishing house, Krivoy Rog, Ukraine. 324 p.